

OHSAS 18001 en VCA: overeenkomsten en verschillen

Yvon van der Voort

Bedrijven besteden steeds meer aandacht aan veiligheid en arbeidsomstandigheden. Hogere kosten in verband met verzuim, nieuwe wet- en regelgeving en wensen van opdrachtgevers zijn daaraan debet. Opdrachtgevers vragen aan aannemers of dienstverleners vaak om het VCA-certificaat voor de waarborg van de veiligheid en arbeidsomstandigheden van de betrokken werknemers. Maar steeds meer bedrijven richten hun vizier op een arbomanagementsysteem volgens OHSAS 18001. Waarom?

VCA was een voortvloeisel van het Esso-'general safety approval'-predikaat dat in het Botlekgebied in 1994 werd uitgereikt. Het VCA is ontstaan als een checklist voor de beoordeling van aannemers, werkzaam voor petrochemische bedrijven. Later zijn ook bedrijven uit andere aan de bouw gerelateerde branches met VCA gaan werken.

A. Hak, bedrijf voor werktuigbouwkundige en civiele werkzaamheden, kreeg al vroeg met VCA te maken. Inmiddels heeft het bedrijf zowel een VCA- als OHSAS 18001-certificaat.

R. Vermeulen, manager Quality, Health, Safety & Environment bij A. Hak: 'Een VCA-checklist is een stuk eenvoudiger te hanteren dan een managementsysteem. Het gemakkelijkst voor bedrijven die nog niet zo lang bezig zijn. Een checklist is overzichtelijk, 'u moet dat knopje omdraaien', 'u moet zoveel keer dat doen'. Maar Vermeulen stelt dat bedrijven met de OHSAS 18001-norm uiteindelijk ook praktisch kunnen omgaan. 'Fit for purpose. Ook kleine organisaties met vier tot vijf man kunnen gecertificeerd zijn volgens OHSAS 18001, want ze hoeven het managementsysteem niet complex te maken.'

'VCA is eigenlijk niet gemakkelijker, wel concreter', reageert A. Versteeg, manager Safety, Health & Environment van T-Mobile. 'OHSAS vind ik juist makkelijker werkbaar, omdat je zelf bepaalt hoe je je competentie en middelen inzet, en bedrijfsrisico's worden ingevuld en afgedekt. OHSAS is eigenlijk een overzichtelijk systeem voor het beheersen van de arbo-aspecten van je mensen en activiteiten. Wel zullen sommige bedrijven voor het opzetten van een arbo-managementsysteem know how van buiten moeten halen.'

Dat deed A. Kemperman, hoofd Gemeentelijk Aannemingsbedrijf in Roosendaal. Hij werkte samen met een trainings- en adviesbureau voor de opzet van het arbomanagementsysteem. Kemperman: 'Eenmaal ingevoerd kun je het arbomanagementsysteem volgens OHSAS 18001 in stapjes implementeren. De norm geeft een raamwerk:

het exact invullen van met name de zorgsystemen vraagt om expertise. Maar daar hoeft je jezelf niet mee te overvoeren; je werkt gefaseerd en gedoseerd. Je werkt alleen die onderwerpen uit waaraan op dat moment of in de (nabije) toekomst behoefte is. Dat vind ik het fijne van een managementsysteem volgens OHSAS 18001: het is weliswaar beleidsmatig, maar praktisch, want op maat. Je kunt de dingen oppakken die vanuit veiligheid en arbeidsomstandigheden het meest relevant zijn.'

'Beleidsmatig' is de norm vanwege de plan-do-check-act-elementen. Die zorgen voor een totaalplanning. VCA is meer op de uitvoering gericht. J. Thissen van Lödige Benelux voor Lifftechniek, Airport Logistiek en Industrie kreeg vanuit de petrochemische industrie de eis van VCA. 'In 1997. De specifieke arbo-aspecten heb ik als aanvulling op de VCA-checklist beschreven, maar dit leefde niet in het bedrijf. Met de invoering van ISO 9001 en OHSAS 18001 volgens het flow chart systeem werden omstandigheden en maatregelen aan betrokkenen gekoppeld. De benodigde procedures en criteria voor de uitvoering van de werkzaamheden staan praktisch verwerkt in werkinstructies, die nu wel worden gebruikt.'

OHSAS 18001 (Occupational Health and Safety Assessment Series) is een internationaal toegepaste norm voor een arbo- en veiligheidsmanagementsysteem. Het is in opzet vergelijkbaar met ISO-normen voor milieu (ISO 14001) en kwaliteit (ISO 9001). De norm stelt eisen aan de invulling van de cyclus 'plan, do, check en act' en aan de resultaten van het managementsysteem. Een arbomanagementsysteem kan worden ingevoerd voor de hele organisatie of voor specifieke onderdelen. Een risico-inventarisatie vormt de basis voor het systeem en een veiligere werkomgeving. Vervolgens worden de risico's structureel en systematisch aangepakt door het vastleggen van doelstellingen. Procedures worden vastgesteld en bijgehouden om aan wettelijke eisen te voldoen, ongeacht het land waarin wordt gewerkt. Gevaren, risicobeoordeling- en beheersing staan in een managementsysteem volgens OHSAS 18001 helder op papier en worden steeds bijgewerkt. Geïdentificeerd zijn: Fysieke belasting op de werkplek, fysieke belasting (luchtkwaliteit, straling, geluid, licht, trilling enz.), machine veiligheid (apparatuur, rondslingerend materiaal enz.), psychosociale belasting (werkdruk, intimidatie) en bijzondere situaties (brand, explosies, gevaarlijke stoffen, vallend materiaal enz.). Doelstellingen volgen uit deze identificatie en beoordeling van risico's en gevaren. Maar ook uit de van toepassing zijnde wetten en andere eisen, de huidige prestaties en de visie van belanghebbende partijen zoals de personeelsvertegenwoordiging. Bij de implementatie zijn communicatie met personeel en externe partijen noodzakelijk.

VCA (VGM Checklist Aannemers) is een vragenlijst rondom de veiligheid van risicovolle werkzaamheden. Voor de betreffende werkzaamheden moet het bedrijf een VGM (Veiligheid, Gezondheid, Milieu)-beheerssysteem opzetten volgens de VCA-checklist 2004. VCA bevat documenten om concreet ziekten en ongevallen te registreren; de checklist is dwingend op het gebied van ongevallenpreventie. Ook zijn er instructielijsten, bijvoorbeeld voor een gesprek met een nieuwe medewerker. Vragen daarin: 'Is gewezen op het dragen van noodzakelijke persoonlijke beschermingsmiddelen en kleding?' 'Is aangegeven hoe te handelen bij een bedrijfsongeval?' Ook staat bijvoorbeeld in een checklist hoe nieuwe machines moeten worden gekeurd. Het grote verschil met OHSAS 18001 is dat het meer voorschrijvend is ten aanzien van de te nemen maatregelen.

Versteeg van T-Mobile: 'Die criteria in VCA aangaande bijvoorbeeld keuringsmiddelen zijn een sterk punt. Maar die criteria kun je denk ik ook onderbrengen in een systeem volgens OHSAS. De doelstellingen uit VCA kunnen worden vertaald.' Daar laat het arbomanagementsysteem volgens OHSAS 18001 inderdaad alle ruimte toe. In de juni 2006-versie van het OHSAS 18001 certificatie-

systeem van SCCM staat:

'Doelstellingen in het arbomanagementsysteem kunnen zijn: beleidsdoelstellingen aangaande ziekteverzuim (percentage) en ongevallen (aantal), al dan niet per afdeling. De beleidsdoelstelling voor parameters kan worden uitgewerkt: (bijv. ziektedagen door RSI, aantal ongevallen door val); doelstellingen gericht op maatregelen (bijv. percentage personeel heeft RSI-training gevolgd).'

SCCM legt in het OHSAS 18001-certificatiesysteem de interpretatie van de norm vast die certificatie-instellingen hanteren bij de beoordeling van het managementsysteem.

Ad Kemperman van het Gemeentelijk Aannemingsbedrijf is inmiddels op dreef met het managementsysteem volgens OHSAS 18001. Hij noemt het een intermenselijk systeem, waar VCA niet meer is dan een zakelijke, afstandelijke checklist. 'Bij ons kwamen na een inventarisatie van arborisico's instructies die op basis van de VCA-checklist niet zouden zijn ingevoerd. Het gaat dan om instructies over bijvoorbeeld normaal met elkaar omgaan, assertiviteit en bekwaam omgaan met boze burgers. Ook kwamen er tien minuten-meetings, waarin iets actueels of iets op veiligheidsgebied wordt besproken. Door de maatregelen die uit ons managementsysteem voortvloeien, gaat ons personeel ontspannen met elkaar om.'

Met de invoering van een managementsysteem wordt meteen de hele efficiency van de bedrijfsvoering verbeterd. J. Thissen van Lödige Benelux: 'Eerst kwamen werknemers drie, vier keer terug op een werkplek, nu één keer, omdat procedures duidelijk op papier staan.' Onder invloed van OHSAS 18001 werden bij Lödige aangeliende harnessen ingevoerd en opleidingen over gevaren verplicht. Bijvoorbeeld schachten moeten voortaan afgesloten zijn en de toegang naar de opstelplaats van de installaties obstakelvrij.

Invoering levert uiteindelijk ook geld op. Vermeulen: 'Dankzij OHSAS- en ISO-certificaten kwamen we uiteindelijk tot één KAM-managementsysteem. Die opzet vraagt enige tijdsinvestering, maar levert uiteindelijk geld op door minder faalkosten en minder ziekteverzuim.' Bij A. Hak werden door het arbomanagementsysteem onder meer last minute checks ingevoerd bij reparaties aan hoge druk gasleidingen. Ook kwam er een arboprogramma vanwege het risico van rug- en gewrichtsklachten bij werknemers. Voor Vermeulen hangt aandacht voor zorg en welzijn vanzelfsprekend samen met 'goed ondernemerschap'.

Verbeterproces

Een van de specifieke doelstellingen van OHSAS 18001 is het realiseren van een proces van

continue verbetering. De toetsingsmomenten en beoordeling door de directie is daarbij cruciaal. Een systeem volgens OHSAS 18001 wordt intern geaudit, en geaccrediteerde certificatie-instellingen auditen jaarlijks bedrijven met dit certificaat. Onderzocht wordt of het bedrijf inzicht heeft in de gevaren en risico's en de mogelijkheden ter vermindering. Ook wordt bekeken of er een plan is voor het verbeterproces, mét motivatie waarom geïnventariseerde mogelijkheden in de toekomst wel of niet worden gebruikt. Thissen: 'Dat continue moeten verbeteren maakt het managementsysteem leuk uitdagend.' Kemperman: 'Er zitten veel mogelijkheden in het systeem, daar waar VCA minder speelruimte heeft. Je kunt de invulling van het systeem volgens OHSAS zo zwaar maken als je wilt en steeds meer uitbreiden naar andere afdelingen. Het systeem is continu in beweging. Als ik alleen volgens de VCA-lijst zou werken, verandert er weinig, behalve als ik nieuwe apparatuur heb. Stilstaan noem ik achteruitgang.'

Internationaal

Thissen, Vermeulen en Versteeg noemen het internationale karakter van OHSAS 18001 een groot pluspunt. Het is nog geen ISO norm, maar wel in veel landen (in Europa en daarbuiten) geaccepteerd. Het systeem is zo ingericht dat naleving van arbowet- en regelgeving het minimum is. Vermeulen: 'OHSAS 18001 spreekt in het buitenland veel meer aan dan VCA. VCA is echt Nederlands.' Thissen: 'In Frankrijk, Italië en België wordt steeds meer gewerkt met OHSAS 18001. Landen steken elkaar aan. Als OHSAS 18001 bekender wordt, zal de vraag naar VCA teruglopen.' Ook volgens Versteeg geeft OHSAS internationaal georiënteerde bedrijven grote voordelen. 'Binnen de Deutsche Telekom groep werken wij tevens met OHSAS 18001. Als opdrachtgever gaan wij vanaf 2008 tegen aannemers zeggen dat OHSAS ook

wordt aanvaard.' De T-Mobile-manager verwacht dat aannemers in de toekomst één van de twee systemen zullen gebruiken. 'Als bedrijven beide systemen aanhouden wordt OHSAS overkoepeleend.'

Vooralsnog echter vinden aannemers schrappen van een van de twee systemen nog moeilijk. Bij het Gemeentelijk Aannemingsbedrijf in Roosendaal worden de VCA- en OHSAS 18001-systemen zo mogelijk over een jaar geïntegreerd. Kemperman: 'We willen voorlopig niet van VCA af. Het biedt ook handvatten in je managementsysteem. De VCA-documenten om ziekten en ongevallen te registreren lopen over in de ziekteregistratie voor OHSAS. Bij ons zal OHSAS inderdaad de kapstok van VCA worden.' Ook A. Hak stapt voorlopig niet van VCA af. Vermeulen: 'VCA is in ons managementsysteem ingepast. Overlap met normen kun je voorkomen. We hebben in ons eigen KAM-systeem een processchema. De normgeving van ISO 9001 en 14001 en OHSAS 18001 staat daar als matrix naast. Zo voorkom je dubbelingen.'

Ook Thissen ziet zich voorlopig nog niet zonder VCA. Vooral vanwege de grotere bekendheid dan OHSAS 18001: 'Vanuit de bouw, fabrieken en particulieren wordt steeds vaker VCA geëist, wij mogen dit niet weigeren. Daarom hoop ik dat OHSAS 18001 bekender wordt. Dat werkt beter. Arbowetgeving is constant in beweging. Daarbij passen weer nieuwe versies van de OHSAS-18001 norm. Zo blijf je actueel en blijf je je organisatie verder verbeteren.'

Bedrijven uit branches die minder aan de bouw zijn gerelateerd zullen gemakkelijker overstappen op OHSAS 18001 of hiervoor kiezen. 'Ik verwacht dat in sommige branches in de toekomst alleen met OHSAS 18001 werken als de norm bekender

is', aldus Versteeg. 'OHSAS kan inhoudelijk en wat betreft waardering een alternatief zijn voor VCA. De (petro)chemie zie ik niet gauw van VCA afstappen, maar voor veel andere branches biedt OHSAS 18001 meer uitdaging om tot verbetering te komen.'

Schema: samenvatting vergelijking OHSAS 18001 en VCA

OHSAS 18001	VCA
OHSAS 18001 is een norm voor een managementsysteem gebaseerd op de plan-do-check-act cyclus. Doel is verbetering en voldoen aan wet- en regelgeving.	VCA is een checklist gericht op de aanwezigheid van bepaalde maatregelen en procedures.
Organisatie bepaalt zelf op basis van risico-inventarisatie- en evaluatie doelstellingen en maatregelen om deze te realiseren.	Organisatie heeft minder vrijheid in het stellen van prioriteiten omdat bepaalde onderwerpen/maatregelen volgen uit de checklist.
Scope is arbeidsomstandigheden (inclusief welzijn) en veiligheid.	Scope is veiligheid, gezondheid en milieu.
Toepasbaar voor elke soort organisatie (profit-non-profit / dienstverlening - industrie).	Vooraf voor aan de bouw/constructie gerelateerde bedrijven.
Internationaal toegepast.	Vooraf Nederland.
Voor alle organisaties is de norm gelijk.	Er bestaan twee niveaus: VCA* en VCA**. Organisaties > 35 werknemers en/of optredend als opdrachtnemer dienen VCA** te hebben.
Organisatie bepaalt zelf welke kennis/opleiding medewerkers moeten hebben om geformuleerde doelstellingen te realiseren.	Medewerkers moeten minimaal een VCA-opleiding hebben afgerond.
Stelt eisen voor de organisatie in het geheel. Organisatie bepaalt zelf de vertaalslag naar afdelingen, opdrachten etc.	Stelt naast eisen voor de organisatie ook eisen op het niveau van opdrachten (bouw gerelateerd) die de organisatie uitvoert.